

การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ผ่านการท่องเที่ยวชุมชน เสริมพลังความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน

Evaluating Social Return on Investment (SROI) through Community Tourism: Enhancing the Feasibility of Addressing Household Poverty

ดนวัต สี่พุตสุข¹, วิณา ลีลาประเสริฐศิลป์^{2*}, วิลาลินี ธนพิทักษ์³ และ บัณฑิต ทองสงฆ์⁴

Donnawat Seeputsuk¹, Weena Leelaprasertsil^{2*}, Wilasinee Thanapitak³, and Bundit Thongsong⁴

¹ สาขาวิชาการจัดการสมัยใหม่, วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยทักษิณ; Modern Management, Management for Development College, Thaksin University; email: Donnawat.s@tsu.ac.th

² สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยทักษิณ; Economics, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University; email: weena.leela@gmail.com

³ สาขาวิชาการบริหารงานตำรวจและกระบวนการยุติธรรม, วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยทักษิณ; Police Administration and Criminal Justice, Management for Development College, Thaksin University; email: joy_boy2523@hotmail.com

⁴ สำนักงานมหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ; University Office, Thaksin University; email: bandit@tsu.ac.th

* Corresponding author email: weena.leela@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ผ่านแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้พื้นที่ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่ต้นแบบ ผลศึกษาจะเป็นข้อมูลสำคัญให้ชุมชนใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นส่วนสำคัญต่อการวางนโยบายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืนบนฐานทรัพยากรของชุมชนที่อยู่

วิธีการศึกษา: ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเกาะหมาก 30 คน เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนพัทลุง 10 คน กลุ่มชาวประมง 10 คน กลุ่มสตรี 30 คน และกลุ่มเปราะบางของครัวเรือนยากจน 100 คน ใช้วิธีแบบเฉพาะเจาะจงร่วมกับแบบบอกต่อ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และใช้ Microsoft Excel การเงินและการบัญชีขั้นพื้นฐานในการจัดทำ การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI)

ข้อค้นพบ: การวัดผลกระทบทางสังคมของโครงการ โดยการประเมินแบบ Ex-post Evaluation หลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้น โครงการได้สร้างมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่สังคม 1,979,260.94 บาท ต้นทุนของโครงการคือ 1,000,000 บาท มูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิ (NPV) 979,260.94 ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) คิดเป็น 1.98 เท่า และมีอัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) คิดเป็น 67.27%

การประยุกต์ใช้จากการศึกษา: การดำเนินโครงการที่เน้นการบริหารจัดการที่ดี การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จ และมีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของคนจนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การประเมินผลตอบแทนทางสังคม, ท่องเที่ยวชุมชน, การแก้ปัญหา, ครัวเรือนยากจน

Abstract

Purpose: To evaluate the Social Return on Investment (SROI) through each activity related to community tourism, using the Koh Mak Subdistrict in Pak Phayun District, Phatthalung Province as a model area. The study results will provide essential information for the community to develop tourism and will be crucial for policy formulation and management of community-based tourism to ensure sustainability, based on the community's existing resources.

Methodology: The sample population consists of 30 participants from the Koh Mak community tourism group, 10 from the Phatthalung community tourism network, 10 from the fishing group, 30 women, and 100 vulnerable individuals. The sampling was conducted using a purposive sampling method combined with snowball sampling. Data collection involved interviews and the use of Microsoft Excel for basic financial and accounting tasks to conduct the Social Return on Investment (SROI) assessment.

Findings: The social impact of the project was measured using an ex-post evaluation after the project's completion. The project generated a net present value (NPV) of benefits to society amounting to 1,979,260.94 Baht, with the project cost being 1,000,000 Baht. The net present value (NPV) of the benefits is 979,260.94 Baht. The Social Return on Investment (SROI) is calculated at 1.98 times, and the Internal Rate of Return (IRR) is 67.27%.

Applications of this study: The implementation of the project, which focuses on effective management, efficient use of resources, and creating opportunities for sustainable community development, is a key factor in ensuring the project's success and having a tangible positive impact on the quality of life for the poor in the area.

Keywords: Social Return on Investment (SROI), Community-based tourism, Problem solving, Poor households

1. บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักอย่างหนึ่งของโลกที่เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและการสร้างงานจำนวนมาก ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่พึ่งพิงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) บนหลักการความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economics Sustainability) ที่คำนึงถึงการบริหารจัดการ การสร้างอาชีพ และการรองรับนักท่องเที่ยว ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability) ที่คำนึงถึงการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) ที่คำนึงถึงผลกระทบจากการกระทำของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community-based tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่สนับสนุนความยั่งยืนที่ช่วยสร้างรายได้และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและนำเสนอทรัพยากร

ท้องถิ่นต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว รายได้ของชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและบริการที่ชุมชนเสนอให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ผลผลิตภัณฑ์ที่มาจากทรัพยากรในชุมชน ที่พักและการบริการโฮมสเตย์ที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง รวมไปถึงจัดเลี้ยงอาหารพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน ยังสามารถสร้างรายได้จากการบริการนำเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วัดวาอาราม สถานที่ธรรมชาติ และตลาดท้องถิ่น (SDG MOVE, 2565)

อำเภอปากพะยูน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพัทลุง มีจำนวนครัวเรือนยากจนในปี พ.ศ. 2566 จำนวน 1,144 ครัวเรือน โดยมีจำนวนสมาชิกครัวเรือนจำนวน 3,386 คน มากที่สุดเมื่อเทียบกับทุกอำเภอในจังหวัดพัทลุง และจากการวิเคราะห์ข้อมูลทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2566 (Sustainable Livelihoods Framework: SLF) พบว่า ประชาชนในอำเภอปากพะยูนมีทุนทางสังคมจากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.66 ในระดับอยู่ลำบาก ทุนมนุษย์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ในระดับอยู่ยาก ทุนเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 ระดับอยู่พอได้ ทุนกายภาพและทุนธรรมชาติจัดอยู่ในระดับอยู่ยาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 และ 1.93 ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.21 ในระดับอยู่ยาก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงระดับความยากจนของครัวเรือนในพื้นที่ (ดนวัต สีสุสุข, วิมาลีลาประเสริฐศิลป์, พัฒนา ศิริกุลพิพัฒน์ และวิลาสินี ธนพิทักษ์, 2567)

การแก้ไขปัญหาความยากจนในอำเภอปากพะยูนต้องเน้นการเสริมสร้างฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเพิ่มรายได้และตัดวงจรของความยากจนในชุมชน โดยมีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากชุมชนซึ่งมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรรม ประมง เลี้ยงสัตว์และรับจ้าง อาชีพเหล่านี้มีรายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาสินค้าการเกษตรและทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ส่งผลให้ประชาชนตกอยู่ในวงจรของความยากจน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงมุ่งเน้นที่การเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพหลัก เพื่อช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและลดปัญหาความยากจน

โครงการท่องเที่ยวแก่นง ยลวิถีเมืองลุง ได้รับงบประมาณจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ภายใต้โครงการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดพัทลุงปีที่ 3 ที่สนับสนุนการใช้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนในอำเภอปากพะยูน โดยการพัฒนาทักษะการจัดการท่องเที่ยวให้กับคนจนกลุ่มเป้าหมาย สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการดังกล่าว

คณะผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการประเมินโครงการดังกล่าว โดยการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) อันเป็นวิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินคุณค่าที่ได้รับจากการลงทุนในด้านต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ในด้านการเงิน แต่ยังรวมถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลประโยชน์จากการดำเนินธุรกิจหรือกิจกรรมของกลุ่มครัวเรือนยากจน เพื่อให้เห็นภาพรวมของคุณค่าที่สร้างขึ้นจากการลงทุนหรือโครงการที่ดำเนินการ และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลตอบแทนทางสังคมให้ผู้สนใจทั่วไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ผ่านแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้พื้นที่ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่ต้นแบบ ผลศึกษาจะเป็นข้อมูลสำคัญให้ชุมชนใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นส่วนสำคัญต่อการวางนโยบายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืนบนฐานทรัพยากรของชุมชนที่อยู่

3. ทบทวนวรรณกรรม/เอกสารงานที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นทีกกล่าวถึงและมีบทบาทสำคัญมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักอย่างหนึ่งของโลกที่เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและการสร้างงานจำนวนมาก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่พึ่งพิงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนำมาซึ่งความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น แนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นแนวคิดที่สำคัญในปัจจุบันที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานระดับโลก เช่น องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) และสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (PATA) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ ได้อธิบายนิยามการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรายละเอียดที่สอดคล้องกันกับองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ว่าเป็นการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวและการจัดบริการอื่น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อสงวน รักษา และพัฒนาเอาไว้สำหรับคนรุ่นหลัง โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ การที่ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นได้ โดยที่ตระหนักถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นนั้น ไปจนถึงการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นเอง มีจิตสำนึกในเรื่องนี้ (SDG MOVE, 2565)

โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สนับสนุนความยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community-based Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ตลอดจนการที่รัฐบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่นกำหนดนโยบายและมาตรการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวและการรักษาสีงแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) บนหลักการความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economics Sustainability) ที่คำนึงถึงการบริหารจัดการ การสร้างอาชีพ และการรองรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability) ที่คำนึงถึงการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) ที่คำนึงถึงผลกระทบจากการกระทำของนักท่องเที่ยวซึ่งมีจำนวนมาก และอาจนำมาซึ่งปริมาณของเสียที่เป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นทางเลือกใหม่สำหรับชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดความสร้างสรรค์และสร้างการเปลี่ยนแปลงกับชุมชนด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ การขายสินค้าที่ตอบสนองความต้องการทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ทำให้สินค้าท้องถิ่นมีราคาดีขึ้นตามการท่องเที่ยว และส่งผลให้ค่าครองชีพและราคาที่ดินสูงขึ้นตามเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมชุมชนเพื่อตอบสนองรสนิยมนักท่องเที่ยว และ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ และทรัพยากรพื้นฐาน การท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากการท่องเที่ยวในชุมชนได้ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2558)

3.2 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอธิบายผลลัพธ์ที่เป็นไปได้และความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ต่าง ๆ ผ่านการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation : IE) โดยมุ่งเน้นการแสดงความเชื่อมโยงของห่วงโซ่ผลลัพธ์จากกิจกรรม

ผลผลิต (Outputs) ไปจนถึงผลลัพธ์ระยะสั้นและระยะยาว ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดที่แสดงในรูปของ แผนภาพผลลัพธ์ (Causal Framework) โดยการสร้างทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการที่ต้องมีการวางแผนร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดเป้าหมายระยะยาว และเป็นทั้งกระบวนการและผลงานในการอธิบายและวางแผนการทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริง โดยแผนภาพแบบจำลองตรรกะ (Logic Model) ที่เกิดขึ้น จะเป็นกรอบการทำงานสำหรับทีมโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อช่วยในการประเมินผลกระทบของการแทรกแซงต่าง ๆ ช่วยในการตัดสินใจเก็บข้อมูลและเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สุด

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่ใช้โดยทั่วไปเป็นการเปลี่ยนแปลงตามลำดับขั้น โดยแสดงในรูปประโยคตรรกะที่ยืนยันว่า “ถ้าเงื่อนไข (นี้) มีอยู่และได้ใช้ปัจจัยนำเข้า และดำเนินการตามนี้ แล้วจะทำให้...ผลผลิตนี้จะเกิดขึ้น... ด้วยผลผลิตนี้จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวัง” แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่แสดงในรูปของตรรกะ (เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระกวี และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ, 2564)

โมเดลเชิงตรรกะ (Logic Model) หรือที่รู้จักในชื่อ “ห่วงโซ่ผลกระทบ” หรือ “ห่วงโซ่ผลลัพธ์” รวมถึง Outcome Mapping และ Impact Pathway เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของโครงการ โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากรที่ใช้) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในโครงการ ผลลัพธ์จากกิจกรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โมเดลเชิงตรรกะมีองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ดังนี้

1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ รวมถึงข้อจำกัดจากภายนอกและภายในที่องค์กรเผชิญ

2) กิจกรรม (Activities) หมายถึง ขั้นตอนที่ลงมือทำในโครงการ ประกอบด้วย กระบวนการ เหตุการณ์ และการลงมือทำ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งกิจกรรมจะถูกวางแผนไว้แล้ว

3) ผลผลิต (Outputs) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากกิจกรรมที่โครงการทำแล้วส่งผลกระทบต่อผลผลิต ซึ่งเป็นได้ทั้งผลิตภัณฑ์และ/หรือบริการให้กับผู้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมาย

4) ผลลัพธ์ (Outcomes) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นในช่วงกลางต่อกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ผลกระทบที่คาดหวังให้เกิด เป็นผลที่แสดงออกถึงพฤติกรรม ทักษะ และทักษะของกลุ่มเป้าหมายของโครงการ หรือสิ่งแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจง

5) ผลกระทบ (Impacts) หมายถึง เป้าหมายสูงที่เกิดจากผลลัพธ์ในระยะต่อไป แสดงถึงความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบและมีประเด็นทางสังคม มีผลต่อวงกว้าง แสดงออกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การแสดงผลกระทบจากโครงการควรแสดงอยู่ในโมเดล แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลเชิงตรรกะแบบพื้นฐาน (Basic Logic Model) (เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระกวี และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ, 2564)

การนำทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change : ToC) มาประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) สุฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละอ้อ (2557) ได้กล่าวว่า การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมจะอาศัยทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบคำถามว่า กิจกรรมที่ดำเนินการนี้มีคุณค่าอะไรให้กับสังคม โดยใช้ประเด็นการตั้งคำถามที่ว่า “ถ้า...แล้วจะเกิด...” หรือปัจจัยนำเข้า (Input) นี้จะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ (Outcome) หรือผลกระทบ (Impact) อะไร โดยหากโครงการสามารถเขียนคำตอบได้เป็นรูปธรรมและระบุได้อย่างชัดเจน จะมาสามารถประเมินผลของความเปลี่ยนแปลง (Impact) ได้มากเท่านั้น

3.3 การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) ที่ถูกพัฒนาจากเครื่องมือวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน Cost Benefit Analysis (CBA) ถูกพูดถึงครั้งแรกในปี ค.ศ. 2000 โดยองค์กรที่ชื่อว่า The Roberts Enterprise Development Fund (REDF) ประเทศสหรัฐอเมริกา (USA) และภายหลังได้รับความสนใจไปทั่วยุโรป จนในปี ค.ศ. 2007 ได้มีการรวมกลุ่มกันภายใต้ชื่อองค์กร The Social Value UK ประเทศสหราชอาณาจักร (UK) และได้รับการตีพิมพ์ลงใน New Economics Foundation UK และได้เผยแพร่ออกเป็นคู่มือในปี ค.ศ. 2009

แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) เป็นการนำเสนอเครื่องมือที่ช่วยในการวัดผลตอบแทนทางสังคมของโครงการ หรือกิจกรรมที่ไม่ได้มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ยังคำนึงถึงผลตอบแทนทางสังคมอื่น ๆ ที่สร้างขึ้นได้ เช่น ผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อม ค่านิยมวัฒนธรรม ฯลฯ การประเมิน SROI จะเน้นการแปลงผลตอบแทนทางสังคมให้เป็นมูลค่าทางการเงิน (Monetized Value) โดยใช้วิธีการวัดตัวเงินแบบคิดลด (Discounted Monetized Measurement) เพื่อคำนวณหามูลค่าที่โครงการสร้างขึ้นได้ โดยนับค่าเงินที่ลงทุนเข้าไปในโครงการ และนำมูลค่าที่ได้จากผลตอบแทนทางสังคมมาเปรียบเทียบกับมูลค่าทางการเงินของต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อดูว่าโครงการได้สร้างผลลัพธ์ทางสังคมเป็นมูลค่าเท่าไรต่อเงิน 1 บาท ที่ลงทุนไป เพื่อช่วยในการประเมินว่าการลงทุนนั้น ๆ มีความคุ้มค่าหรือไม่ (เกศกุล สระกวี, เศรษฐภูมิ บัวทอง, บุญฤทธิ์ พานิชเจริญ และนุริมะห์ ลูติง, 2560)

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนสามารถคำนวณตามหลักปฏิบัติของ SROI Network (2012) โดยทำการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เพื่อสร้างแผนที่ผลลัพธ์โดยระบุรายละเอียดกิจกรรม และผลผลิต/ผลลัพธ์ของแต่ละกิจกรรมนำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม นำมาประเมินเป็นมูลค่าเงิน ปรับปรุงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight หรือร้อยละของผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหากไม่มีการดำเนินกิจกรรม) และปัจจัยอื่น (Attribution หรือสัดส่วนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมเฉพาะที่เป็นผลจากหน่วยงานนั้นเท่านั้น) และคำนวณอัตราส่วน SROI ของแต่ละโครงการ โดยใช้สูตรคำนวณดังนี้ (เพชร ชำนาญไพร, 2561)

$$SROI = \frac{\text{มูลค่าปัจจุบันของประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม}}{\text{มูลค่าปัจจุบันของเงินลงทุน}}$$

ค่า SROI จะเป็นความหมายเช่นเดียวกับค่าอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน หรือ BCR (Benefit-cost ratio) ซึ่งตีความหมายเช่นเดียวกัน แต่ SROI จะใช้แทนความหมายในผลตอบแทนเชิงสังคม

ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) มากกว่า 1 หมายถึง มีมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้นคุ้มค่าแก่การดำเนินกิจกรรม

ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เท่ากับ 1 หมายถึง ผลการดำเนินงานกิจกรรมไม่สร้างผลประโยชน์/ผลตอบแทน

ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) น้อยกว่า 1 หมายถึง ผลการดำเนินงานกิจกรรมไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทน

3.3.1 หลักการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

หลักการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน มี 7 ข้อ ได้แก่ 1) คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด 2) เข้าใจสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลง 3) ใช้ค่าแทนทางการเงินตีค่าผลสำคัญ 4) รวมเฉพาะสิ่งที่เป็นสาระสำคัญโดยใช้กฎง่าย 5) หลีกเลี่ยงการกล่าวอ้างเกินจริง 6) เน้นความโปร่งใสทุกขั้นตอน และ 7) พร้อมรับการตรวจสอบ (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ, 2557)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนมีหลักการ ดังนี้

1) การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลักการนี้ระบุถึงความสำคัญของการมีการสื่อสารและการเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ นอกจากนี้ยังมีการสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่เป็นที่ยอมรับเพื่อวัดผลการกระทำขององค์กรให้เข้าใจได้ดีขึ้น

2) หลักการเปลี่ยนแปลงหรือกลยุทธ์สร้างผลกระทบ หลักการนี้เน้นไปที่การสร้างกลยุทธ์หรือเปลี่ยนแปลงที่จะกระตุ้นให้องค์กรดำเนินกิจกรรม ที่สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคม

3) ขอบเขตและผลการทำงานที่เป็นรูปธรรม การกำหนดขอบเขตของผลการทำงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้การประเมินผลกระทบทางสังคมมีความแม่นยำและเป็นที่ยอมรับ

4) การสร้างภาพจำลองเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจ การใช้ภาพจำลองหรือแบบจำลองทางสังคมเพื่อช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินการ ทำให้องค์กรสามารถประเมินและจัดการกับผลกระทบทางสังคมได้อย่างมีมูลค่า

นอกจากนี้การใช้เทคนิค Deadweight เป็นส่วนหนึ่งของการลดทอนมูลค่า เพื่อปรับค่าที่เป็นจริงในการประเมินผลกระทบทางสังคม โดยใช้เทคนิค Attribution เพื่อคำนึงถึงสัดส่วนของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมเพื่อสังคม ในกรณีที่มีกิจกรรมอื่นเสริมและเกิดผลกระทบใกล้เคียงกัน จะช่วยให้ผลการประเมินเป็นไปในทางที่มีความเป็นจริงมากที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมโดยรวม

3.3.2 รูปแบบการประเมินผลกระทบทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของโครงการเพื่อสังคม

โดยทั่วไปการประเมินผลกระทบจากการลงทุนของโครงการเพื่อสังคมจะจำแนกตามระยะเวลาความสำเร็จของโครงการวิจัย ได้แก่ การประเมินผลกระทบก่อนดำเนินโครงการ การประเมินผลกระทบระหว่างดำเนินโครงการ และการประเมินผลกระทบหลังดำเนินโครงการ หรือหลังโครงการเสร็จสิ้นแล้ว โดยมีรายละเอียดดังนี้ (เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระแก้ว และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ, 2564)

ก่อนการดำเนินโครงการ (Ex-ante Evaluation) คือ การประเมินเพื่อตัดสินใจว่าควรจะดำเนินกิจกรรมหรือไม่ ควรอนุมัติโครงการหรือไม่ (ประเมินจากการคาดการณ์ของผลลัพธ์อนาคต)

ระหว่างการดำเนินโครงการ (On-going) คือ การประเมินเพื่อพิจารณาว่าผลลัพธ์ระหว่างดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ควรหยุด หรือไปต่อ หรือปรับแผนกิจกรรม

หลังการดำเนินโครงการ (Ex-post Evaluation) คือ การประเมินเพื่อพิจารณาผลลัพธ์หลังสิ้นสุดกิจกรรมว่าสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอย่างไร (ประเมินจากข้อเท็จจริงของผลลัพธ์)

ภาพที่ 3 รูปแบบการประเมินผลกระทบทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของโครงการเพื่อสังคม (เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระกวี และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ, 2564)

3.4 เอกสารงานที่เกี่ยวข้อง

ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน กรณีศึกษาโรงแรมรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย (วัชนิพร เศรษฐรักโก และสิริพงศ์ กันธิยะ, 2563) พบว่า การวัดผลตอบแทนทางสังคม (SROI) จากการลงทุนของโรงแรมรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงแรมภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลตอบแทนทางสังคมมูลค่า 3.71 บาท ต่อการลงทุน 1 บาท โดยเน้นไปที่การนำสิ่งที่เคยเป็นของเสียหรือขยะ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณค่าสูงขึ้น และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับตัวโรงแรมและชุมชน โดยมีผลกระทบต่อการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสร้างจุดเด่นให้แก่ธุรกิจโรงแรมและที่พักอาศัยที่ใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างชัดเจน ทำให้องค์การนี้สามารถสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่น ในการพัฒนาที่สร้างความยั่งยืนให้กับลูกค้า ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น กลุ่มเกษตรกร และชุมชนท้องถิ่น

ทุนของชุมชนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกษะยาวน้อย จังหวัดพังงา (อัครพงศ์ อันทอง และอริยา เผ่าเครื่อง, 2563) พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกะยาวน้อยมีระดับทุนทางสังคม ระดับที่ 1 เนื่องจากมีความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งภายในชุมชน (Bonding Social Capital) และเชื่อมโยง กับชุมชนภายนอก (Bridging Social Capital) และหน่วยงานราชการ (Linking Social Capital) ซึ่งเสริมสร้างทุน ทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการควบคุมการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้วยตนเอง (Citizen Control) และมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีการรับรองและการสนับสนุนจากหลากหลายหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าที่กระตุก ไหล่หินตะวันตก อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง (พรพิมล อริยะวงษ์, 2564) พบว่า ผลตอบแทนสังคมของกลุ่มมีค่า 0.99 หมายความว่า ผลลัพธ์ของกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมน้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น ไม่ทำให้เกิด มูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้น ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในจุดบกพร่อง แต่กลุ่มได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในด้าน

การสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ซึ่งอาจไม่มากเท่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่เมื่อนำไปรวมกับรายได้จากทางอื่นก็พอเลี้ยงชีพ ไม่เป็นภาระต่อลูกหลาน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน ที่สำคัญกลุ่มได้บรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สืบทอดแก่คนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ยากแก่การประเมินค่าได้

ผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวกีฬาในการจัดงานวิ่งจอมบึงมาราธอน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข วิถีไทยรามัญ (ทัศนีย์ นาคเสนีย์, รุจิรา แสงแข และอมรพิมล พิทักษ์, 2565) พบว่า การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข มีผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เป็นผลบวก โดยมีค่าเท่ากับ 6.73 หมายความว่า เงินมูลค่า 1 บาท จากการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข ได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้เท่ากับ 6.73 บาท ซึ่งให้เห็นว่า การริเริ่มดำเนินธุรกิจของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในการจัดงานวิ่งจอมบึงมาราธอนนั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยสร้างงาน กระจายรายได้ให้ชุมชน และแก้ไขปัญหาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การบริการอาหารและเครื่องดื่ม ระบบการขนส่งในพื้นที่ที่ไม่เพียงพอได้ (Over Carrying Capacity) ได้อย่างแท้จริง และจากการดำเนินธุรกิจของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข ได้ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมรวม 838,114.11 บาท ซึ่งเป็นผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ ผลตอบแทนด้านสิ่งแวดล้อม และผลตอบแทนด้านสังคมตามลำดับ

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม กรณีศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้การแพทย์ฉุกเฉินพื้นที่จังหวัดเชียงราย (เกรียงศักดิ์ ยุทธโท, นิโรจน์ สันณรงค์, ธรรมชนก เพชรานนท์ และกฤตวิทย์ อัจฉริยะพานิช, 2566) พบว่า ผลตอบแทนทางสังคมของโครงการใช้อัตราคิดลด 0.03% มูลค่าผลตอบแทนทางสังคมเท่ากับ 28.43 บาท ผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้น ประการแรก ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นได้จากโครงการส่วนใหญ่จะอยู่กับนักเรียนและผู้ปกครอง บ่งชี้ว่าโครงการทำให้เกิดกับกลุ่มเป้าหมาย ประการที่สอง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับโครงการจำนวน 28.43 บาท เป็นการประเมินผลตอบแทนที่เกิดจากบทบาทของโครงการ แต่หากพิจารณาผลตอบแทนของโครงการที่เกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดรวมกันจะมีมูลค่าที่สูงกว่า

4. วิธีการศึกษา

4.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเกาะหมาก และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนเกาะหมาก 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเกาะหมาก 2) เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพัทลุง 3) กลุ่มชาวประมง 4) กลุ่มสตรี และ 5) กลุ่มประมงของครัวเรือนยากจน โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) จากการแนะนำของผู้นำชุมชนและ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว ทั้งนี้เกณฑ์การคัดเลือกคือ เลือกผู้ให้ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียในโครงการที่อาศัยในพื้นที่ โดยบุคคลดังกล่าวทราบข้อมูลและเข้าใจรายละเอียดทั้งหมดของโครงการ และยินดีให้รายละเอียดข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนจากการดำเนินกิจกรรมและมีเวลาเพียงพอที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามวันและเวลาที่กำหนด เกณฑ์การคัดออกคือ ผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด ทั้งนี้มีจำนวนตัวอย่างจากกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเกาะหมาก จำนวน 30 คน เครือข่ายท่องเที่ยว

โดยชุมชนจังหวัดพัทลุง 10 คน กลุ่มชาวประมงจำนวน 10 คน กลุ่มสตรีจำนวน 30 คน และกลุ่มเปราะบางของครัวเรือนยากจนจำนวน 100 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น ร่วมกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมด้วยการพำนักร่วมกับชาวบ้าน และใช้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ประยุกต์ใช้แนวทางการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) บนพื้นฐานแนวคิดการจัดการและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชน เพื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI)

ทั้งนี้การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น จะใช้ข้อมูลผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวเมืองลุง ที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับเศรษฐกิจและสังคมมาวิเคราะห์ออกเป็นตัวชี้วัดทางการเงิน เพื่อสะท้อนให้เห็นมูลค่าของโครงการที่ตอบแทนให้แก่สังคม ซึ่งใช้ข้อมูลทุติยภูมิ เช่น การประกอบอาชีพ รายได้ที่เปลี่ยนแปลงไป จำนวนครัวเรือนในพื้นที่ประกอบการ วิเคราะห์ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นระดับพื้นที่ โดยตัวชี้วัดแสดงถึงมูลค่าของโครงการ มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ มูลค่าปัจจุบันสุทธิของผลประโยชน์ (Net Present Value: NPV) อัตราส่วนผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการ (Social Return On Investment: SROI) และอัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ (Internal Rate of Return: IRR) โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง Cost Benefit Analysis เพื่อให้เกิดความถูกต้องและชัดเจนในการวิเคราะห์ ดังที่เสนอในวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการลงทุน หรือ Cost Benefit Analysis โดยนำข้อมูลต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ทำในโครงการมาวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง เพื่อให้ได้ดัชนีวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนของโครงการเพื่อสังคมดังที่กล่าวไว้ข้างต้น แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ข้อมูล

	ระยะเวลาของการดำเนินโครงการและระยะเวลาที่โครงการมีผลกระทบต่อสังคม					
	ปีที่ 0	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	...	ปีที่ T
ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น	-	-	-	B_3	...	B_T
ต้นทุนที่เกิดขึ้น	C_0	C_1	C_2	C_3	...	C_T
สูตรใน Excel						
มูลค่าปัจจุบันของประโยชน์สุทธิ (NPV)	$=Npv(cost\ of\ capital, CF1-CFn)$			NPV>0		
มูลค่าผลตอบแทนทางสังคม (SROI)	$(PV\ of\ Benefits)/(PV\ of\ Costs)$			SROI>1		
อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR)	$=IRR(CF0-CFn)$			IRR>r		

5. ผลการศึกษา

5.1 เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment)

ข้อมูลเส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment) ได้วิเคราะห์จากข้อมูลการดำเนินงานของโครงการวิจัย สามารถสรุปเส้นทางห่วงโซ่ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Value Chain) โดยใช้การประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) เป็นการวิเคราะห์เส้นทางผลกระทบของ

โครงการเพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กิจกรรม (Process) 3) ผลผลิต (Output) 4) ผู้ใช้ประโยชน์ (User/Stakeholder) 5) ผลลัพธ์ (Outcome) และ 6) ผลกระทบ (Impact) โดยมีรายละเอียด แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงเส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment)

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม (Activities)	ผลผลิต (Output)	ผู้ใช้ประโยชน์ (User)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
1. คน 1.1 นักวิจัย 9 คน (มหาวิทยาลัย ทักษิณ) 2. องค์กร/ หน่วยงาน 2.1 องค์กรบริหาร ส่วนตำบลเกาะ หมาก 2.2 สำนักงาน พัฒนาชุมชนอำเภอ ปากพะยูน 2.3 กลุ่มท่องเที่ยว ชุมชนโดยตำบล เกาะหมาก 3. งบประมาณ 3.1 งบประมาณ จาก บพท. 1,000,000 บาท 4.ระยะเวลา 4.1 ระยะเวลา 1 ปี 5.ความรู้ด้านการ จัดการการท่องเที่ยว การโภชนาการของ อาหารและการ วิเคราะห์ต้นทุนและ ความคุ้มค่า	1. ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรม เสริมสร้างศักยภาพชุมชน ต้นแบบ 2. กิจกรรมการพัฒนา กลไกเสริมสร้างการเรียนรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมในการจัดการ ท่องเที่ยวสู่การพัฒนาการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน 3. ลงพื้นที่จัดกิจกรรมการ พัฒนาทักษะการบริหาร จัดการและการบริการ ท่องเที่ยว 4. กิจกรรมการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อ รองรับการท่องเที่ยว ชุมชน 5. กิจกรรมการพัฒนา เส้นทางและสถานที่ ท่องเที่ยวให้มีความพร้อม รองรับนักท่องเที่ยว 6. กิจกรรมพัฒนาช่อง ทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ของฝาก ของที่ ระลึกชุมชนปากพะยูน	1. ข้อมูลการประเมินตนเอง เบื้องต้นของชุมชน เพื่อใช้เป็น ข้อมูลในการวางแผน 2. กลไกการเรียนรู้และ กระบวนการมีส่วนร่วมในการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3. คนจนเป้าหมายได้รับการ พัฒนาทักษะการบริการการ ท่องเที่ยว จำนวน 500 คน 4. กลุ่มคนจนกลุ่มเป้าหมาย นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เน้นวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และธรรมชาติ ผ่านการเข้าร่วม กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชน เช่น การเรียนรู้วิถีการทำอาหาร ท้องถิ่น เส้นทางท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ หรือการเข้าร่วม พิธีกรรมทางวัฒนธรรมของ ชุมชน 5. กลุ่มคนจนกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาศักยภาพด้านการตลาด โดยการสร้างช่องทางทางการตลาด ใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เข้ามายังพื้นที่ ใช้สื่อสังคม ออนไลน์ เว็บไซต์ และการ ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน 6. สร้างโมเดลแก่นงานในระดับ พื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพ ของคนจน	1. ครั้วเรือนคนจนใน ตำบลเกาะหมาก 2. กลุ่มประมงพื้นบ้าน 3. กลุ่มเกษตรกร พื้นบ้าน 4. องค์กรบริหารส่วน ตำบลเกาะหมาก 5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 6. สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอปาก พะยูน	1. คนในชุมชนมีความ เข้าใจในกลไกการเรียนรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน 2. คนจนกลุ่มเป้าหมายใช้ ทักษะจากการพัฒนาวิธี อาชีพใหม่ในการสร้าง รายได้จากการท่องเที่ยว 3. เกิดแนวทางการพัฒนา ทักษะการจัดกิจกรรม ท่องเที่ยว/เส้นทาง ท่องเที่ยว 4. คนจนเป้าหมายเกิด ทักษะการบริการการ ท่องเที่ยว สามารถนำ เที่ยว เล่าเรื่อง และ ให้บริการนักท่องเที่ยว 5. คนจนเป้าหมายเกิด ทักษะการผลิต/การ จำหน่ายของฝาก ของที่ ระลึก 6. เกิดโมเดลแก่นงานใน ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับ ศักยภาพของคนจน	1. ด้านสังคม 1.1 ชุมชนเกิดองค์ความรู้ และแนวทางการบริหาร จัดการ โดยใช้กลไกในการ ขับเคลื่อนการท่องเที่ยว อย่างเป็นระบบมากขึ้น 2. ด้านเศรษฐกิจ 2.1 ชุมชนเป้าหมายมี ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มากขึ้นจากการได้ของ อาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น เรือนำเที่ยว ครั้วชุมชน รถนำเที่ยวชุมชน และการ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งรายได้เดิมของคนใน พื้นที่ได้จากการทำประมง พื้นบ้าน 2.2 เกิดการจ้างงาน โดย การเชื่อมต่อระหว่างสถาน ประกอบการกับ แรงงานคนจน กลุ่มเป้าหมาย 2.3 เกิดโมเดลแก่นงานใน ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับ ศักยภาพของคนจน เป้าหมาย และสอดคล้อง กับบริบทของพื้นที่อำเภอ ปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ตามกรอบแนวคิดการ ดำรงชีพอย่างยั่งยืน เพื่อ ยกระดับรายได้ของกลุ่ม คนจน 3. ด้านสิ่งแวดล้อม 3.1 ทรัพยากรธรรมชาติที่ เป็นพื้นฐานสำคัญทั้ง สำหรับการท่องเที่ยวและ การประกอบอาชีพ ได้รับ การดูแลและพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้มีคุณภาพ ดีขึ้น

จากตารางที่ 2 เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) โดยโครงการ มีนักวิจัย 9 คน (มหาวิทยาลัยทักษิณ) เป็นผู้ดำเนินการ มีองค์กร/หน่วยงานที่เข้าร่วม ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก 2) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากพะยูน และ 3) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนโดยตำบลเกาะหมาก ได้รับงบประมาณจาก บพท. จำนวน 1,000,000 บาท มีกิจกรรมลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพชุมชนต้นแบบ การพัฒนาโลกเสริมสร้างการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการบริการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนการพัฒนาเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของฝาก ของที่ระลึกชุมชนปากพะยูน

ผลผลิต ข้อมูลการประเมินตนเองเบื้องต้นของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนกลไกการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งคนจนเป้าหมายได้รับการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการท่องเที่ยว จำนวน 500 คน โดยสามารถนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และธรรมชาติ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชน เช่น การเรียนรู้วิถีการทำอาหารท้องถิ่น เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด โดยการสร้างช่องทางการตลาดใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ และการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้างโมเดลแก่งจันในระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจน

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คนในชุมชนมีความเข้าใจในกลไกการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนจนกลุ่มเป้าหมายใช้ทักษะจากการพัฒนาริเริ่มอาชีพใหม่ในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เกิดแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว/เส้นทางท่องเที่ยว/การบริการการท่องเที่ยว สามารถนำเที่ยวเล่าเรื่อง และให้บริการนักท่องเที่ยว เกิดทักษะการผลิต/การจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึก และเกิดโมเดลแก่งจันในระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจน

ผลกระทบที่เกิดจากโครงการ

1) ด้านสังคม

2.1) ชุมชนเกิดองค์ความรู้และแนวทางการบริหารจัดการโดยใช้กลไกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบมากขึ้น

2) ด้านเศรษฐกิจ

2.1) ชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้น จากรายได้ของอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น เรือนำเที่ยว ครูว์ชุมชน รถนำเที่ยวชุมชน และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งรายได้เดิมของคนในพื้นที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้าน

2.2) เกิดการจ้างงาน โดยการเชื่อมต่อระหว่างสถานประกอบการกับแรงงานคนจนกลุ่มเป้าหมาย

2.3) เกิดโมเดลแก่งจันในระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมาย และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ตามกรอบแนวคิดการดำรงชี้อย่างยั่งยืนเพื่อยกระดับรายได้ของกลุ่มคนจน

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

3.1) ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานสำคัญทั้งสำหรับการท่องเที่ยวและการประกอบอาชีพ ได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีคุณภาพดีขึ้น

5.2 การวิเคราะห์ผลประโยชน์ (Benefits) จากโครงการ

5.2.1 กระบวนการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคนจนในชุมชน

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นของการดำเนินโครงการ ภายใต้โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในตำบลเกาะหมาก จังหวัดพัทลุง โดยการคำนวณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 เป็นปีฐาน คำนวณไป 4 ปี โดยพบรายการผลประโยชน์ที่ประเมินมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลประโยชน์ของโครงการ

ปี	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5
t	0	1	2	3	4
Present Value Factor	1.00	0.95	0.91	0.86	0.82
ผลประโยชน์ของโครงการ (Benefit)					
ผลประโยชน์ที่ 1 มูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมพัฒนาสูตรอาหารชุมชน	50,000				
ผลประโยชน์ที่ 2 รายได้จากปิ่นโตความสุข	20,000	444,000	444,000	444,000	444,000
ผลประโยชน์ที่ 3 มูลค่าจากการเข้าร่วมอบรมกิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์คนจนกลุ่มเป้าหมาย	75,000				
ผลประโยชน์ที่ 4 รายได้จากการผลิตภัณฑ์ชุมชน (ปลาสดส้ม)	7,000	20,160	20,160	20,160	20,160
ผลประโยชน์ที่ 5 รายได้จากการผลิตภัณฑ์ชุมชน (ปลาแมวเส้น)	98,500	283,680	283,680	283,680	283,680
ผลประโยชน์ที่ 6 รายได้จากการผลิตภัณฑ์ชุมชน (มะม่วงแช่อิ่ม)	87,500	252,000	252,000	252,000	252,000
ผลประโยชน์ที่ 7 รายได้จากการผลิตภัณฑ์ชุมชน (กล้วยตาก)	3,000.00	7,200	7,200	7,200	7,200
ผลประโยชน์ที่ 8 รายได้จากการผลิตภัณฑ์ชุมชน (กุ้งแห้ง)	108,000	311,040	311,040	311,040	311,040
ผลประโยชน์ที่ 9 มูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมการตลาดออนไลน์สำหรับคนจนกลุ่มเป้าหมาย	75,000	-	-	-	-
ผลประโยชน์ที่ 10 มูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมศักยภาพนักเล่าเรื่องชุมชน	75,000.00	-	-	-	-
ผลประโยชน์ที่ 11 รายได้จากการนำเที่ยวชุมชน	70,000	158,400	158,400	158,400	158,400
ผลประโยชน์ที่ 12 มูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมการขายผ่านสื่อออนไลน์	75,000	-	-	-	-
ผลประโยชน์ที่ 13 มูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสื่อการท่องเที่ยว	75,000	-	-	-	-
รวม (Total)	819,000	1,476,480	1,476,480	1,476,480	1,476,480
ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Present Benefit)	819,000	1,406,171.43	1,339,210.88	1,275,438.94	1,214,703.75
รวมผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit)		6,054,525			
ผลประโยชน์รวม (Total Benefit) - ต้นทุนรวม (Total Cost) - ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Impact)	-627,950	532,716	484,152	425,875.20	355,943.04
มูลค่าปัจจุบัน (Present Value)	-627,950	507,348.57	439,140.14	367,887.01	292,835.22
ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit) หลังหักผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Impact)		979,260.94			

จากตารางที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ผลประโยชน์ (Benefits) จากโครงการ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการประเมินผลกระทบที่โครงการมีต่อกลุ่มคนจนเป้าหมายและสังคมโดยรวม โดยมีการระบุผลประโยชน์หลักเป็นการทบทวนเป้าหมายของโครงการ และระบุผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งจากโครงการท่องเที่ยวแก่งจัน ยลวิถีเมืองลุง ผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (Total Present Benefit) หลังหักลบกรณีฐาน (Base Case Impact) มีค่าเท่ากับ 979,260.94 บาท ซึ่งผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่ได้จะเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินค่า SROI โดยการประเมินในรูปแบบ Ex-post Evaluation มูลค่าในปัจจุบัน

5.3 การวิเคราะห์ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Scenarios)

การวิเคราะห์ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Scenarios) ได้วิเคราะห์ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ผลกระทบที่เกิดจากองค์การอื่น (Attribution) 2) ผลกระทบส่วนเกิน (Deadweight) และ 3) ผลกระทบด้านการทดแทน (Displacement)

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Scenarios)

ปี พ.ศ.	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5
t	0	1	2	3	4
Present Value Factor	1.00	0.95	0.91	0.86	0.82
ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Impact)					
ผลกระทบกรณีฐานหมวดที่ 1 ผลจากปัจจัยอื่นๆ (Attribution)					
รายการที่ 1 เป็นความรู้จากการพัฒนาการผลิตสินค้าปลาแมวเส้นจากพัฒนาชุมชนจังหวัด (คิดจาก 10% ของรายได้)	9,850	11,820	14,184	17,020	20,424
รายการที่ 2 ชุมชนเมืองมีความรู้จากการพัฒนาของพัฒนาชุมชนจังหวัดในการแปรรูปอาหาร (คิดจากมูลค่าจากมูลค่าจากการเข้าร่วมอบรมกิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์คนจนกลุ่มเป้าหมาย 20%)	22,500	27,000	32,400	38,880	46,656
ผลกระทบกรณีฐานหมวดที่ 2 ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight)					
รายการที่ 1 กลุ่มเป้าหมายสามารถขายผลิตภัณฑ์ชุมชนได้เอง (คิดจากมูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสื่อการท่องเที่ยว 50%)	37,500	45,000	54,000	64,800	77,760
รายการที่ 2 กลุ่มเป้าหมายมีทักษะในการเล่าเรื่องชุมชน (คิดจากมูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมศักยภาพนักเล่าเรื่องชุมชน 50%)	37,500	45,000	54,000	64,800	77,760
รายการที่ 3 กลุ่มเป้าหมายมีทักษะการขายออนไลน์ (คิดจากมูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมการตลาดออนไลน์สำหรับคนจนกลุ่มเป้าหมาย 50%)	37,500	45,000	54,000	64,800	77,760
รายการที่ 4 กลุ่มเป้าหมายมีทักษะพัฒนาสื่อการท่องเที่ยว (คิดจากมูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสื่อการท่องเที่ยว 50%)	37,500	45,000	54,000	64,800	77,760
รายการที่ 5 กลุ่มเป้าหมายมีทักษะในการประกอบอาหาร (คิดจากมูลค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมพัฒนาสูตรอาหารชุมชน 40%)	20,000	24,000	28,800	34,560	41,472
รายการที่ 6 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการขายปลาสาม (คิดจากมูลค่ารายได้สุทธิจากการขายก่อนมีโครงการ 80%)	5,600	16,128	16,128	16,128	16,128

ปี พ.ศ.	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5
t	0	1	2	3	4
Present Value Factor	1.00	0.95	0.91	0.86	0.82
รายการที่ 7 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการขายปลาแมวเส้น (คิดจากมูลค่ารายได้สุทธิจากการขายก่อนมีโครงการ 80%)	78,800	226,944	226,944	226,944	226,944
รายการที่ 8 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการขายกล้วยตาก (คิดจากมูลค่ารายได้สุทธิจากการขายก่อนมีโครงการ 80%)	2,400	5,760	5,760	5,760	5,760
รายการที่ 9 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการขายมะม่วงแช่อิ่ม (คิดจากมูลค่ารายได้สุทธิจากการขายก่อนมีโครงการ 80%)	70,000	201,600	201,600	201,600	201,600
รายการที่ 10 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการขายกุ้งแห้ง (คิดจากมูลค่ารายได้สุทธิจากการขายก่อนมีโครงการ 80%)	86,400	248,832	248,832	248,832	248,832
รายการที่ 11 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการบริการรถขนาน้ำเทียว (คิดจากมูลค่ารายได้สุทธิจากการขายก่อนมีโครงการ 70%)	1,400	1,680	1,680	1,680	1,680
ผลกระทบกรณีฐานหมวดที่ 3 ผลลัพธ์ทดแทน (Displacement)					
- ไม่มี -					
รวม (Base Case Impact)	446,950	943,764	992,328	1,050,604.80	1,120,536.96
ผลกระทบกรณีฐานปรับเป็นมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Present Base Case Impact)	446,950	898,822.86	900,070.75	907,551.93	921,868.53
ผลกระทบกรณีฐานมูลค่ารวมปัจจุบัน (Total Present Base Case Impact)	4,075,264.06				

จากตารางที่ 4 ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Scenarios) **ผลลัพธ์ส่วนเกิน** กลุ่มคนจนเป้าหมายมีความรู้หรือองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายมีทักษะในการเล่าเรื่องชุมชน การขายออนไลน์ ทักษะพัฒนาสื่อการท่องเที่ยว มีทักษะในการประกอบอาหาร ประมาณการอัตราส่วนผลกระทบส่วนเกินที่เกิดขึ้นในพื้นที่เท่ากับร้อยละ 50 ของผลประโยชน์ทั้งหมด กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการขายก่อนมีโครงการ 1) ปลาสาม 2) ปลาแมวเส้น 3) กล้วยตาก 4) มะม่วงแช่อิ่ม และ 5) กุ้งแห้ง ประมาณการอัตราส่วนผลกระทบส่วนเกินที่เกิดขึ้นในพื้นที่เท่ากับร้อยละ 80 กลุ่มเป้าหมายได้รายได้จากการบริการรถขนาน้ำเทียว ประมาณการอัตราส่วนผลกระทบส่วนเกินที่เกิดขึ้นในพื้นที่เท่ากับร้อยละ 70% **ผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น** เป็นผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนเป็นความรู้จากการพัฒนาการผลิตสินค้าปลาแมวเส้นจากพัฒนาชุมชนจังหวัด ประมาณการอัตราส่วนผลจากปัจจัยอื่นที่เกิดขึ้นในพื้นที่เท่ากับร้อยละ 10 ชุมชนมีองค์ความรู้จากการพัฒนาของพัฒนาชุมชนจังหวัดในการแปรรูปอาหาร ประมาณการอัตราส่วนผลจากปัจจัยอื่นที่เกิดขึ้นในพื้นที่เท่ากับร้อยละ 20

5.4 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ภาพรวมผลกระทบกรณี “มี” และ “ไม่มี” โครงการ

ตารางที่ 5 แสดงเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ภาพรวมผลกระทบกรณี “มี” และ “ไม่มี”

กรณีไม่มีโครงการ (Without)	กรณีที่มีโครงการ (With)
ด้านมนุษย์	
1. กลุ่มชุมชนเป้าหมายขาดทักษะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน	1. กลุ่มชุมชนเป้าหมายมีการพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนได้ดีขึ้น
2. กลุ่มชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจไม่เพียงพอที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก	2. กลุ่มชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจมีอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ในชุมชน เช่น เรือบริการท่องเที่ยว เมนูอาหารพื้นถิ่น
3. ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้	

กรณีไม่มีโครงการ (Without)	กรณีที่มีโครงการ (With)
4. ชุมชนไม่เห็นคุณค่าด้านทรัพยากรที่มีอยู่ทำให้ชุมชนสร้างประโยชน์จากทรัพยากรได้น้อย	3. ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ตำบลเกาะหมาก มีกลไกในการบริหารจัดการและกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึง 4. ชุมชนเห็นถึงคุณค่าทรัพยากรในชุมชน เช่น วัตถุดิบอาหารทะเลมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ปลาสาม กุ้งสาม ปลาแมงเส้น เป็นของฝาก ของที่ระลึก
ด้านกายภาพ	
1. ยังไม่มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับการให้บริการการท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยว ที่พักของนักท่องเที่ยว	1. ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานการท่องเที่ยวและอาชีพ ได้รับการดูแลให้มีคุณภาพดีขึ้น ส่งผลในระยะยาวต่อการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
ด้านเศรษฐกิจ	
1. กลุ่มเป้าหมายไม่มีเม็ดเงินนำเที่ยวชุมชนสำหรับให้บริการการท่องเที่ยว 2. ชุมชนไม่ให้ความสนใจในการสนับสนุนและพัฒนาร่องท่องเที่ยว ไม่มีการสร้างเครือข่ายและการดึงดูดกลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม	1. กลุ่มเป้าหมายมีรายได้จากการให้บริการการท่องเที่ยวที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีนักท่องเที่ยว 15-20 คน/วัน 2. รายได้เสริมจากการให้บริการเรือ เดิมที่มีรายได้เพียงช่องทางเดียว คือ การประมง มีรายได้เฉลี่ย 8,000 บาท/เดือน รายได้เสริมจากการบริการเรือท่องเที่ยวครัวเรือนละ 1,500 บาท x 10 ครั้ง = 15,000 บาท/เดือน ซึ่งมีสมาชิกทั้งหมด 14 ลำ 3. รายได้เสริมจากการให้บริการรถสามล้อนำเที่ยว ครัวเรือนละ 300 บาท x 10 = 3000 บาท/เดือน ซึ่งมีสมาชิกทั้งหมด 11 คัน 4. รายได้นำมาเที่ยวชุมชน สร้างรายได้เฉลี่ย 300 บาท/ครั้ง 5. รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยชุมชน เช่น ปลาแมงเส้น ปลาสาม กุ้งหวาน ไข่ในหิน ผ้ามัดย้อม เป็นต้น สร้างรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 300-400 บาท 6. ชุมชนมีรายได้จากการทำอาหารให้นักท่องเที่ยว
ด้านสังคม	
1. กลุ่มเป้าหมายไม่มีการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชน 2. กลุ่มเป้าหมายขาดความรู้ช่องทางการประชาสัมพันธ์สู่สังคมภายนอก	1. คนในชุมชนมีความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เช่น หุ่นสวรรค์น้ำพุตกบัว 2. ด้านการได้มีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น เมื่อชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในวงกว้างมากขึ้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากสนใจเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 3. ด้านการเพิ่มช่องทางและโอกาสในการจำหน่ายสินค้าและบริการของชุมชน การที่ชุมชนมีโครงการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีโอกาสได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และสร้างโอกาสในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนในอนาคต 4. ด้านการรับรู้และประชาสัมพันธ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จากการที่ชุมชนได้ทำโครงการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และมีสินค้าและบริการของชุมชนที่สร้างคุณค่า ทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

จากตารางที่ 5 ตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change : ToC) ถ้าโครงการท่องเที่ยวชุมชนแก่จนยลวิถีเมืองลุง แล้วคนเปราะบางอำเภอปากพะยูนจะเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพในชุมชน เสริมสร้างองค์ความรู้ทักษะการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เกิดการบริหารท่องเที่ยวในพื้นที่ สร้างโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

6. สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นของโครงการวิจัย สามารถวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของโครงการ โดยการประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ (Ex-post Evaluation) พบว่า ดัชนีชี้วัด NPV หรือมูลค่าปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นจากการลงทุนในโครงการนี้ มีมูลค่าเป็นบวกมีมูลค่า 979,260.94 ดัชนีชี้วัดผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return of Investment: SROI) มีค่าเท่ากับ 1.98 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนในโครงการวิจัยเกิดความคุ้มค่าต่อการลงทุน

ตารางที่ 6 แสดงผลการประเมินค่า SROI โดยการประเมินในรูปแบบ Ex-post Evaluation มูลค่าในปัจจุบัน

ผลการประเมินค่า SROI	สถานการณ์ปัจจุบัน (Ex-post)	
โครงการนี้เริ่มดำเนินกิจกรรมปีแรก ณ ปี พ.ศ.	2566	
ใช้งบประมาณทั้งหมด (Cost)	1,000,000	บาท
มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวม (Total Present Cost)	1,000,000	บาท
มูลค่าปัจจุบันของสังคมก่อนหักลบต้นทุนโครงการและก่อนหักลบมูลค่ากรณีฐาน (Total Present Benefit)	6,054,525	บาท
มูลค่าปัจจุบันของผลกระทบกรณีฐาน (Total Present Base Case Impact)	4,075,264	บาท
มูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่สังคมจากเงินลงทุนของโครงการก่อนหักลบต้นทุน (Net Present Social Benefit)	1,979,260.94	บาท
มูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิของโครงการ (Net Present Value: NPV)	979,260.94	บาท
ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return of Investment: SROI)	1.98	เท่า
อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR)	67.27	%
โครงการนี้คำนวณมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิ (NPV) โดยใช้อัตราคิดลดร้อยละ	5.00	%
โดยปรับมูลค่า ณ ปี ฐาน พ.ศ.	2566	

จากตารางที่ 6 แสดงผลการประเมินค่า Social Return on Investment (SROI) ในการวัดผลกระทบทางสังคมและการเงินของโครงการหรือกิจกรรม โดยการประเมินแบบ Ex-post Evaluation ซึ่งเป็นการประเมินผลหลังจากโครงการหรือกิจกรรมได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อคำนวณมูลค่าในปัจจุบันของผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยโครงการได้สร้างผลกระทบทางสังคมที่สามารถประเมินมูลค่าได้ เป็นมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่สังคม (Net Present Social Benefit) 1,979,260.94 บาท และต้นทุนของโครงการคือ 1,000,000 บาท และมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิ (Net Present Value หรือ NPV) 979,260.94 ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return of Investment: SROI) คิดเป็น 1.98 เท่า และมีอัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) คิดเป็น 67.27%

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยวชุมชนแก่นจันทน์ ยลวิถีเมืองลุง ได้แก่ การสำรวจและการเก็บข้อมูล: การรวบรวมข้อมูลและการสำรวจเพื่อเข้าใจบริบทของพื้นที่ เป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนและกลยุทธ์การดำเนินโครงการ การบริหารจัดการ (Man): การมีบุคลากรที่มีคุณภาพและความสามารถในการขับเคลื่อนโครงการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จ การจัดสรรงบประมาณ (Manny): การจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยที่ช่วยให้โครงการบรรลุเป้าหมาย การวางแผนและการจัดการ (Management): การบริหารจัดการที่ดี การวางแผนที่ชัดเจน และการตั้งเป้าหมายที่เหมาะสม รวมถึงการ

นำหลักการและคุณค่ามาสร้างความเชื่อมั่นในการพัฒนาบริบทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนของตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง กลยุทธ์นวัตกรรมและเทคโนโลยี การใช้กลยุทธ์นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการพัฒนาโครงการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนจนเป้าหมาย การสร้างงานและอาชีพ: การพัฒนาโครงการเพื่อสร้างงานและอาชีพในชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างทักษะการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชน การดำเนินโครงการที่เน้นการบริหารจัดการที่ดี การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จ และมีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของคนจนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

7. อภิปรายผล

จากการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวชุมชนแก่นง ยลวิถีเมืองลุง ที่ผ่านมาจะเห็นได้ชัดว่าผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment) จากการลงทุนที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนในพื้นที่เกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โดยการวัดผลด้วยเงินมูลค่า 1 บาท ที่ลงทุนไปในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการในพื้นที่นั้น ได้ทำให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมเพิ่มเติมเป็น 1.98 บาท นั้นหมายความว่า สำหรับทุนที่ลงทุนเข้าไปในโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นี้ การทำประโยชน์ต่อสังคมมีมูลค่าเพิ่มเติมถึง 1.98 เท่าของเงินที่ลงทุนนั้น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีของการลงทุนทางสังคมนี้ต่อการพัฒนาและส่งเสริมสังคมในพื้นที่นั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน กรณีศึกษาโรงแรมรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ของ วัชนิพร เศรษฐสุกกโก และสิริพงศ์ กันธิยะ (2563) โดยมีผลประโยชน์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน 1 บาท สามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคม 3.71 บาท ซึ่งมีผลตอบแทนในเชิงบวก รวมทั้งยังสอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย นาคเสนีย์, รุจิรา แสงแข และอมรพิมล พิทักษ์ (2565) พบว่า การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นฯ มีผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เป็นผลบวก โดยมีค่าเท่ากับ 6.73 หมายความว่า เงินมูลค่า 1 บาท จากการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นฯ ได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้เท่ากับ 6.73 บาท ซึ่งให้เห็นว่า การริเริ่มดำเนินธุรกิจของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นฯ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในการจัดงานวิ่งจอมบึงมาราธอนนั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยสร้างงาน กระจายรายได้ให้ชุมชน และแก้ไขปัญหาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว การบริการอาหารและเครื่องดื่ม โดยปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวชุมชนแก่นง ยลวิถีเมืองลุง สำเร็จ อาศัยการพัฒนาของกลุ่มคนจนเป้าหมายเข้าสู่สถานประกอบการ กลยุทธ์นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว รวมทั้งการบริหารจัดการต่าง ๆ การวางแผนการดำเนินงานในการจัดการองค์ความรู้การท่องเที่ยวชุมชน การสร้างอาชีพให้กับคนจนกลุ่มเป้าหมาย และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เช่น ปลา กุ้ง มะม่วง กล้วย รวมทั้งการส่งเสริมการรวมกลุ่มของแม่บ้านเป็นครัวชุมชน และการยกระดับอาชีพประมงพื้นบ้านส่งเสริมเป็นเรือนำเที่ยวชุมชน ก่อให้เกิดรายได้และสร้างความยั่งยืนให้คนจนกลุ่มเป้าหมาย แต่ก็ยังมีอีกหลาย ๆ ปัจจัยที่นำไปสู่ความล้มเหลวในการดำเนินงานซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจน ด้วยบริบทพื้นที่ของชุมชนที่มีความคิดที่แตกต่างกันออกไป ชุมชนในบางพื้นที่ก็ยังมีขาดการมีส่วนร่วม บางพื้นที่ก็ไม่เห็นถึงความสำคัญในการดำเนินโครงการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นหนึ่งตัวที่เป็นต้นเหตุที่สำคัญในการดำเนินงานที่ทางทีมวิจัยเร่งหาแนวทางแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

8.1 ผู้รับผิดชอบหรือผู้ดำเนินโครงการดำเนินการ กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้แน่ชัด ในหัวข้อที่ต้องการประเมินผลตอบแทนทางสังคมเพื่ออะไร เช่น เพื่อปรับปรุงโครงการในอนาคต หรือเพื่อรายงานผลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง การกำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจนจะช่วยให้การประเมินมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น

8.2 การประเมินผลตอบแทนทางสังคมบางครั้งอาจมีความยากลำบากในการวัด หรือในการเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ที่ชัดเจน ควรพิจารณาความยากลำบากนี้ และพยายามหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไข

9. กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับสนับสนุนทุนภายใต้กรอบการวิจัยพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม แผนงานย่อยรายประเด็นจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาสและลดช่องว่างของการเข้าถึงการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2566 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ภายใต้โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดพัทลุง ปีที่ 3 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ บุคลากร และพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ ยุทธ, นิโรจน์ สันณรงค์, ธรรมชนก เพชรานนท์ และกฤตวิทย์ อัจฉริยะพานิช. (2566). การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม กรณีศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้การแพทย์ฉุกเฉินพื้นที่จังหวัดเชียงราย. **วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**, 7(2), 140-153.

เกศกุล สระกวี, เศรษฐภูมิ บัวทอง, บุญฤทธิ์ พานิชเจริญ และนุริมะห์ ลูติง. (2560). โครงการจ้างที่ปรึกษาวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment – SIA) จากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดนวัต สีสุสุข, วิมา ลีลาประเสริฐศิลป์, พัฒนา ศิริกุลพิพัฒน์ และวิลาลินี ธนพิทักษ์. (2567) สถานการณ์ความยากจน และกลไกการท่องเที่ยวเชิงชุมชนโดยใช้ครัวเรือนยากจนเป็นฐานในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. **วารสารพัฒนสังคม**, 1(1), 16-30.

ทัศนีย์ นาคเสนีย์, รุจิรา แสงแข และอมรพิมล พิทักษ์. (2565). ผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวกีฬาในการจัดงานวิ่งจอมบึงมาราธอน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข วิถีไทยรามัญ. **วารสารละศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี**, 6(1), 88-105.

พชร ชำนาญไพร. (2561). การวัดผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในธุรกิจเพื่อสังคมของศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูก (วิทยานิพนธ์บัณฑิตยศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พรพิมล อริยะวงษ์. (2564). การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของกลุ่มทอผ้ากี่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. **วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง**, 10(2), 147-166.
- วัชนิพร เศรษฐสุกโก และสิริพงศ์ กันธิยะ. (2563). ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน กรณีศึกษาโรงแรมรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. **วารสารวิชาชีพบัญชี**, 16(50), 5-22.
- เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระแก้ว และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ. (2564). **คู่มือการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment : SIA) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment : SROI) โครงการเพื่อสังคม**. ปทุมธานี: วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมล่อ. (2557). **คู่มือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2558). **ท่องเที่ยวโดยชุมชน: งานองค์ความรู้สำนักบริหารยุทธศาสตร์ ร่วมกับสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)**. กรุงเทพฯ: บริษัท โคคุน แอนด์ โค จำกัด.
- อัศรพงศ์ อินทอง และอริยา เผ่าเครื่อง. (2563). ทู่นของชุมชนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา. **วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ**, 8(1), 1-18.
- SDG MOVE. (2565). **การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.sdgmovement.com/2021/07/31/sdg-vocab-41-sustainable-tourism>
- SROI Network. (2012). **A guide to Social Return on Investment**. Retrieved 2 July 2024, from <https://static1.squarespace.com/static/60dc51e3c58aef413ae5c975/t/60f7fa286b9c6a47815bc3b2/1626864196998/The-SROI-Guide-2012.pdf>